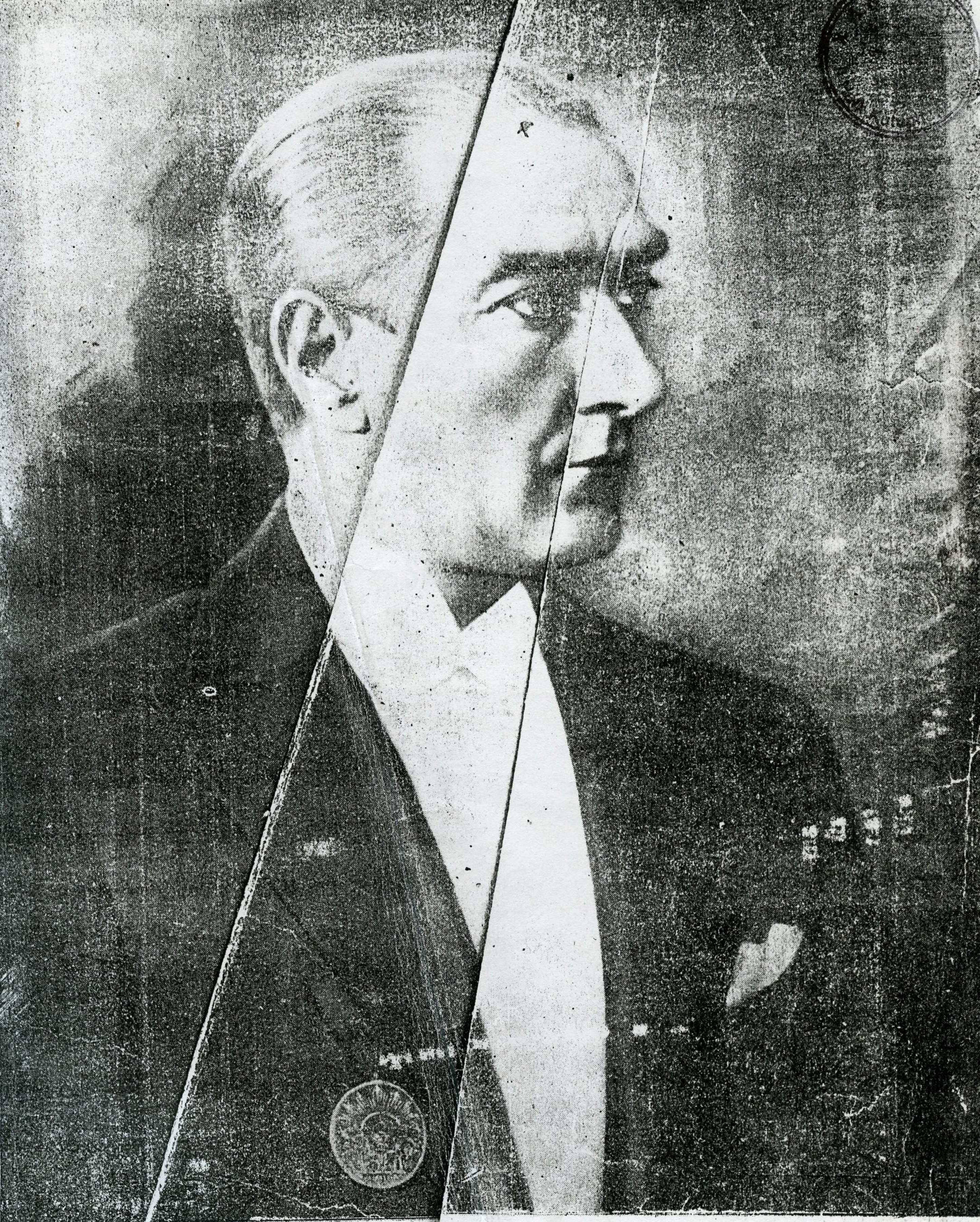

**Türk Akdeniz
Dergisi**

TAYANA T. ...	
... No.	T. ... No.
57437	059.956

Türk Akdeniz

İki ayda bir çıkar Antalya Halkevi Dergisi

Direktör
BAHŞI

Şubat 1937

Yazı işleri Direktörü

Kemal KAYA

CİLT : 1

1 : 1

Türk Akdeniz Niçin çıkıyor

MUAMMER LUTFİ

İki ayda bir

Selâhiyetli ilim ve san'at adamlarımız; medeniyet ve kültür âlemi ile en sıkı temasların mahsulü olan eserler neşretmektedirler. Onların çıkardığı bir çok kitaplar ve dergiler; gerek telif, gerekse terceme bakımından olsun; bilgi ve düşünüş hareketlerindeki noksanlarımızı tamamlıyor, boşluklarımızı dolduruyor.

Su halde bu mütahassıs kalemlerin rıları yanında bizim matbuat kâşine katılışımızın ne kıymeti olabilir? Halbuki içinde yaşadığımız Antalya; Akdenizin en güzel ve tarihî bir köşesidir. "Bey dağın", dan esen ruzgârlar; Türkün kahramanlık menkıbelerini besteliyor, Termesostaki Solim Türklerine karşı İskenderin aman fermanı bir destan olarak tarihe geçmiştir.

Türk denizcisi Barparos; Korkutla burada konuştu ve denizimizden açılarak bütün dünyaya ün saldı.

Denizimizin dalgalarında, dağlarımızın kayalarında, ovalarımızın topraklarında; her devirde; eski tarihleri katlayıp yeni tarih açan asil milletimizin şan ve şeref sesleri yükselmekte. Antalya ve civarındaki eski eserler; bir çok yabancı âlimlerin bile tetkik mevzuu olmuş, bunlar hakkında ciltlerle kitaplar yazılmış. Bu havalinin çok zengia bir folkloru var. Eski ve

yeni Antalya arasında mukayeseli vesikalar elde etmek ancak mahallinde mümkün olabilir.

Antalya; Son bahar yapraklarıyla İlk bahar filizlerinin öpüştüğü baharlar diyarıdır. Asırlardanberi Avrupa edebiyatına ilham veren Portakal bahçeleri Antalyanın en karakteristik güzelliğini teşkil ediyor, hem de bu gün bir çok sıcak iklim nebatları yetiştilmektedir ki bu manzarayı daha gönül alıcı şekle getirdi. Tabiî menbalarımızın zenginliği, ziraî ve iktisadî faaliyetler her an yeni bir inkişaf sahası buluyor. Bütün bunlardan başka yurdumuzun her köşesi gibi Antalyamız da; cumhuriyetimizin feyizli verimleriyle her alanda günden güne çok ileri adımlar atıyor, güzelleşib zenginliyor.

İşte muhitimizin bu geniş varlığını Akdeniz kıyılarından bütün yurda ulaştırmak ve onun tarihî ve coğrafi vesikalarını toplamak istediğimiz için "Türk Akdeniz," i çıkarıyoruz. Dileğimiz; Dergimizi okuyanlara her sahifemizde daha ziyade Antalyayı ve Türk Akdenizi göstermekdir.

Dergimizin adını; ülküsünü en kutsal inan edindiğimiz büyük Atatürkün yıllarca önce Ak denizi hedef veren yüksek ve tarihî işaretlerinden aldık.

Halkevimizin dili olmaya çalışırken düşündüklerimizi yapa bilsek bize nemutlu,

Antalya Tarihine ait Vesikaları

ELLİ YIL ÖNCE ANTALYA

KEMAL KAYA, Antalya Kültür Dir.

1882 Yılından 1885 yılına kadar bir ilim heyeti Vilâyetimiz içinde dolaşarak tarihî eserler üzerinde, ilmî esaslara göre, incelemeler yapan Karl Graf Lanckowsky adlı bir almanla arkadaşlarının yazdığı "Staedte Pamphiliens und Pisidiens" (Pamfilya ve Pisidya şehirleri) isimli iki büyük ciltten ibaret eserin birinci cildinden tercüme edilmiştir. Bu kitap 1890 yılında Viyana'da basılmıştır.

Berrak bir havada Rodos'tan vapurla yola çıkarak — sağında engin deniz, solunda Likya yarımadası olduğu halde — Pamfilya kıyılarına yaklaşan kimseye, ardı arkası gelmeyen ulvî ve cazip tabiat manzaraları görünür. Muazzam dağ devleri, karla örtülü başlarını şeffaf isirin içine uzatırlar ve sarp inişli, kayalık sahillerin yeknasaklığı, nehir munsaplarındaki küçük sahil ovaları tarafından değiştirilir. Zorlu dalgaların arasından garip şekillerde kayalık adalar fıskırır. Gemiler bazen bu adacıklarla kara arasındaki dar berzahlardan geçmek mecburiyetinde kalır; bazan da bu adalar, fantastik olarak oygulanmış koylara ancak kısa bir nazar atfına imkân verecek kadar geniştirler. Sahilde hemen hemen sadece balıkçılara ve gemicilere ait fakir meskenlere rasgelinir. Yukarda kayalık dağlar arasındaki bayırlar ve çayırlarda ise ahşap binalar göze çarpar.

Doğuya doğru yol almakta iken, şimdi önünde iki ada bulunan Kale-

donya burnunu dönüyoruz. Islak bir maddeden yapılmış bir İsfenks gibi buraya yığılmış olan bu adalardan büyükçesi — Napoli sularındaki "Capri" adası gibi (x) — yolcu ya dört ciheti gösteren bir işarete benzer. Binlerce yıldanberi geceleyin gemicilere yol gösteren ve sayısız efsanelerin doğmasına sebep olan Chimaera (xx) nin, (ölmez yer ateşi) nin önünden geçerek şimale doğru dümen kırıyoruz. Şimdi tam önümüzde, önce müphem görünen ev gitgide vuzuh kazanan, biri birine zıt karakterde bir kara şeridi beliriyor. Helgoland kıyıları gibi esmer kızıl renkte Kalker kayalarından ibaret ve takriben 30 metre yükseklikte bir sahil, ırmakların ve derelerin şelâle

[X] Capri. — İtalya'nın doğu kıyılarında ve Napoli körfezinin cennbunda, on kilometre murabba genişliğinde ve 7000 nüfuslu bir adadır. "Mavi mağara" sı ile meşhurdur. İstalâktilerle dolu olan bu mağara, berrak havalarda mavi bir ışıkla dolu gibi görünür. (Mütercim)

[XX] Şimera. — Eski Yunan şairi Homer'in eserlerinde önden arslan, ortası keçi ve arkadan ejder olan bir masal hayvanıdır. Bu kelime şimdi fantezinin menşei olarak kullanılmaktadır. Buranın adı Tahtalı dağdır. (Mütercim)

ler halinde döküldüğü, denizden dimdik olarak yükseliyor ve bu tabii duvar üzerinde bir liman koyu etrafında, insan eli ile güzelce uygulanmış ve geniş bir şehri kucaklıyan, hatta hurmalar ve minarelerle dolu şehrin içinden geçen başka bir duvar yükseliyor. Uzakta Toros silsilesinin doğu cenuptan uzanan tırtili ve asıl formları bu efsanevî tabloyu çerçevelemekte ve şimale doğru uzanan Solim (Bey) dağları ile deniz arasında yayılmış ovaya hâkim görünmektedir . Pamfilyalıların eski hükûmet merkezi ve bu gün upuzun yayılmış cenubî Anadolun'un, Mersin, müstesna olmyk üzere, yegâne büyük limanı olan ANTALYA karşımızdadır .

*
* *

Bu memleketlerde mutat olduğu üzere bağiran ve küfür eden beyaz, esmer ve siyah renkli gemiciler ve hammalların velvelesi arasında iskeleye çıkıp limandan ve bozuk kaldırım sokaklardan geçerek şehrin yukarısına gelince önümüze renkli ve yabancı bir yığın levha seriliyor . Çuvallar ve sandıklar yüklü develerden mürekkep ucu bucağı gelmiyen kervanlar, örgü iplerle biri birine bağlanmış hayvanlar her adımda yolumuzu kesiyorlar; bununla beraber bu şehirde ikamethususunda hiç bir şikâyetimiz yoktur . Zira sağda-solda, ilerde-geride garip ve umulmadık bol bol yenilikler görmek mümkün olduğu gibi aynı zamanda kulaklarımızın ve diğer hasselerimizin âşına olduğu her şey bu yabancı ilde zamanî ve mekânî münasebetler dahi-

linde mevcuttur . Şurada, avlusunun etrafı acayip bir parmaklıkla çevrili, cadde üzerindeki pencerelerinde güneş şualarından ve mütecessislerin gözlerinden saklayan çok san'atkârane kafesli büyük ahşap bir ev . . . evlerin kapuları önünde tek başına veya çift çift sokaklarda dolaşan rengârek elbiseli, mücevherat takınmış ve saçları ile kaşlarını (!) kına ile boyamış (X) Rum kadınlarını görüyoruz . Rutubetin ve insan elinin tahribi ile hemen hemen tanılmaz bir hale gelmiş olan rölyefli bir Yunan lâhdi çeşme vazifesini görmektedir .

Her hangi bir mâbet veya takızaferden buraya sürüklenen Roma sütunları bir Türk okul binasının kapusu üzerindeki duvar arasına örülmüşdür . Şurada Arap yazısı ile bir mermer üzerine oyulu bir âyet ve beyit, beride İran ve Asurî san'atı ile yapılmış rölyef halinde bir arslan Selçuk imperatorluğunun munkariz olmuş ihtişamını hikâye etmektedir . Şu kapunun üzerinde kareli bir zemin üzerinde bir başka arslan gözümüze çarpıyor; bu, kimbilir hangi ehli salip prenslerinden birinin armasıdır . Şurada şimdi cami vazifesini gören ve çok nefis pencere çerçevelerini havi bir Bizans kilisesi . . Orada Kahire'deki emsali ile müsabakaya girişebilecek kadar güzel tezyinatlı bir Arap kapısı , Caecilia Metella (bir aziz) türbesi tarzında yuvarlak bir Roma kulesi ve Konya'dakilere benziyen narin minareler . . . Fakat

(X) Müellif, kınanın bundan 1800 yıl önce Roma'da ve 400 yıl evveline kadar da Venedik'te moda olduğunu yazmaktadır . (Mütercim) ,

bunların en mühimi Adrian devrin-den kalma muazzam bir Roma kapı-sıdır .

Genişçe sokakların hemen hepsin-den, bir çokları taş oyuklar içinde olmak üzere, taze su akmaktadır . Antalya'nın esaslı hususiyetlerinden bir kısmı asariatikası, bir kısmı da ortazamanlardan kalma duvarlardır .

Her elli adımda bir dört köşe ku-leleri olan bu duvarlar şehri ikiye ayırır . Bununla beraber şehrin nü-vesi içinde de Türk, Rum ve Yahu-di semtleri ve mahalleleri birbirle-rinden ayırılırlar . Fakat deniz üzerin-den Likya dağlarına, ovadan, Pisidya dağlarına, yahut civarın yemyeşil bahçelerine ve limandaki faaliyete doğru uzanan ve insanı sürprizlerle karşılaştıran manzara noktaları cid-den sayısızdır .

*
* *

Takribî bir tahmine göre Antalya'da bugün 25.000, 26.000 nüfus ve aşağı yukarı 4500 ev sayılabilir . Bu nü-fusdan 7000 ni Rum, 50 si Ermeni 250 si Musevî, geriye kalanların kıs-mı azami Türk olmak üzere Arap-lardan ve diğer milletlerden mürek-kep islâmlardır . Burada 10 cami, 8 Rum ve bir Ermeni kilisesi, 1414 dükkân, 13 kahve ve lokanta, 13 Türk hamamı vardır . Her cami ay-ni zamanda bir ilkokuldur ve 1500 kadar çocuk buralarda okumaktadır. Bunlardan başka şehirde ayrıca 120 talebeli bir Rüştîye okulu ve 300 kadar müdavimi olan altı tane med-rese (Müellifin tabirince softa okulu) vardır . Rumların bir Rüştîye okul-ları, ikisi oğlanlara biri kızları mah-

sus olmak üzere üç ilkokulları ve bir küçükler okulu vardır . Bu okullarda 450 si oğlan 300 zü kız olmak üze-re 750 kadar Rum çocuğu okumak-tadır, 1885 yılında hastalara bakım işi okul işlerinden daha acınacak halde idi; zira o zamanlar yalnız bir Türk ve bir Rum hast.hanesi vardı . Bunlardan birincisi sadece garnizona mahsustu; ikincisi ise bir yerlinin hediyesi olup malzemedен ve vesaitten mahrumdu .

Pazar ve kükûmet konağı şehir duvarlarının dışında bulunmaktadır . Pazar , diğer orta büyüklükte Türk şehirlerindekiilerden farklı hiç bir hususiyet arzetmemektedir. Yalnız bu sıcak memlekette kürk ve kürklü eşyasının bolluğu ile civar bahçelerin mahsulü olan nefis meyvalar göze çarpar şeylerdendir. Hükûmet konağı, hemen bütün Türk Vilâyetlerinde olduğu gibi ahşaptan büyük ve ha-rap bir binadır . Benim Antalya'da bulunduğum müddetçe mutasarrıf sadece resmî işlerini görmek üzere bu binaya geldi; o, şehrin doğu ta-rafında Solym dağlarına bakan ayrı bir evde oturuyordu . Burada kahve rengi tırtıllı travertin taşından ya-pılmış ancak birkaç bina yükselmektedir . Şimalde ve doğuda , şehir duvarları önünde - ucu bucağı gel-meyecek sanılan - bahçeler ve kenar mahalleler buluyoruz ; her şark şeh-rinde rasgeldiğimiz gibi . Sayısız su yolları burada bir çok değirmenler işletmekte ve yazın, her şeyi kavu-ran, kızgın güneşinden sonra kış ba-şında ortalığı yemyeşil yaparak şehri bir vâha haline koymaktadır . Mem-

leketin şimali karşı mahfuz oluşunun hayırlı neticesi olarak hurma ağaçları yayılmaktadır. Portakal, limon, incir ve keçi boynuzu ağaçlarının zenginliği son derece fazladır ve çok miktarda şeker kamışı ekilmektedir. Kokulu çiçekler, zambak ve orkide çeşitleri bulunur; asmalar ağaçlara sarılırlar. Bu bahçelerin ortasında, şimali şarkîye doğru Türk mezarlığının yüksek gövdeli muhteşem çam ağaçları ile gölgelenen ve pitoresk bir şekilde biribiri içinde du-

ran veya yatan mezar taşlarına rasgeliyoruz.

Bu arz köşesinin bütün güzelliğini tatmak isteyen kimse, şehrin önünde durarak doğuya doğru dönmeli; bahçeler arasından ve sayısız değirmenlerin önünden geçerek sarp kayalık sahil boyunca bir deniz fenerine kadar gitmelidir. Şimaldeki Pisidya dağlarına zarif bir şekilde kıvrılan Likya karlı dağları ile birlikte bütün körfez kaledonya burnuna dakar görünür. Meskûn arzın pek az manzarası buradakileri ihtiva edebilir.

YÜZ YIL ÖNCE ANTALYA

1832 yılında Anadolu'muzda geniş bir seyahat yaparak, intibalarını 1863 yılında kitap halinde neşreden Charles Taşier'in " Küçük Asya „ adlı eserinin üçüncü cildinden alınmıştır. Bu kitap Ali Suat tarafından dilimize çevrilmiş ve 1924 yılında " metbaai amire,, de basılmıştır.

Yirmi sekizinci fasıldan :

OLBIYA - ATALYA

(Pamfilya) ülkesi (Faselis) ten başlar ve (Ptolemais) de nihayet bulurdu ; sahilin boyu 640 stad yani 118 kilometre tahmin edilirdi . Bu mesafe (Toros) tan inen nehirlerle üç kısma ayrılmıştı : Bunlara (Kataraktes), (Kestros) ve (Orimedon) isimleri verilmişti . Vilâyetin şark taraf haddini (Melas) nehri teşkil eder .

Strabon'un tarifine göre (Faselis) ten sonra (Olbiya) müstahkem şehri onu müteakkip (Kataraktes) belde si ve daha sonra da (Kariküs) müstemlekesini de tesis eden Kral (Attal Fidelf) in bina ettirdiği (Atalya)

şehri gelir . Eskiler (Pamfilya) da altı şehir sayarlardı : (Olbiya) ile (Atalya) garpta, (Perga) ile (Sileum) merkezde, (Aspendos) ile (Side) şarkda idiler . (Olbiya) nın harabeleri (Antalya) nın sekiz kilometre şarkında (Arap çayı) vadisinde keşfedilmiştir . Bu şehir üç taraftan ayrılmış bir yayla üzerindedir, dördüncü tarafı 200 metre tulünde, 3 metre kalınlığında cesim taşlarla harçsız yapılmış bir surla müdafaa edilmiştir . (Arap çayı) denilen Su bu yaylanın şimal tarafından geçer. Yaylanın böğründeki kayalara

pek sade bir kaç metfen oyulmuştur. Bu küçük şehrin hatta Hıristiyanlık devrinde de meskûn olduğu görülür. Bizans devrine ait bazı asarın da izleri vardır.

Yirmi dokuzuncu fasıldan :

ATALYA — ADALYA

(Atalya) şehrinin hükümdar (Atal) tarafından milâddan 158 sene evvel tesisi; diğer tarafta (Olbiya) şehrinin harabını mucip olmuştur. Yeni beldenin ticaret ve deniz aşırı yerlerle münasebet nokta nazarından mevki; elbette diğerine mürec- cah idi. Yüksek bir burun limanı teşkil ediyor ve bu geniş yer Rum gemilerine muvafık geliyordu. Antalya'dan başka bütün (Pamfilya) şehirleri elyevm boşalmış oldukları halde nehir muhsaplarından başka limanı olmıyan bu kıtada Antalya şehri mersasını donanmalara daima melce yapmıştır.

Selçukların Karaman'a sahip olduklarından beri (Adalya) bunların birinci tersanesi olmuş ve şehir yeni bir ümrana girmiştir. Yunanı Kadimin bıraktığı burçlar ve kaleler tamir edilmiştir.

Selçuklar bu mevcut müdafaa ve- sairle iktifa ettiler. Müessesatı diniye binaları ise bu Beylerin be- yeneceği şeyler değildi. Şüphesiz bi- rinci sultan Murat tarafından inşa ettirilmiş olan iki üç cami oldukça güzeldir.

Duvarlar içinde daima tesadüf olu- nan asarı kadime parçaları hep Ro-

malılar devrine aittir. Şehir denize bakan bir bayır üstündedir. Nüfusu 15000 ile 18000 arasındadır. Deniz nakliyatı hemen Rumların elindedir.

(Kapiten Bofür) burada bir çok asarı atika bakayası bulmuştur; bir takı zaferle (Korentiyen) tarzında sütunlar görmüştür. Bir kenar per- vazının üzerinde imperator (Adriyen) in ismi muharrer idi. Surlar üzerin- de görülen bazı şövalye armalarının (Frank) lardan kalma olması muh- temeldir. (Faselis)te Atina hanım- ları için çıkarılan gül yağı ve güzel kokulu belsam ile aynı zamanda mız- rak sapı hasıl eden (Selke) kara buhuru gibi Yunanı kadime ait sa- natları bugün unutulmuştur. Elyevm gül ve yasemin yağını istihsal eden memleket Edirne'dir.

*
* *

Bu yazıda adı geçen yerlerin bu- günkü isimleri :

- 1) Faselis — Tekirova
- 2) Ptolemis — Kargı çayı civa- rında Filge burnu,
- 3) Kataraktes — Düden
- 4) Kestros — Aksu nehri
- 5) Orimedon — Köprü çayı
- 6) Olbiya — Arap çayı civarı
- 7) Perga — Murtuna
- 8) Sileum — Hasar köyü
- 9) Aspendos — Belkis
- 10) Side—Eski Antalya (Selimiye)
- 11) Koriküs — Silifke civarında bir şehir.

Alara Hanı

Müze Direktörü : S. FİKRİ ERTEN

Manavgat - Alanya arasında, 2647 rakımlı (barçın dağı) civarından çıkar bir müddet (uğuz) deresi namile aktıktan sonra (alara) adını alan ve munsabına kadar bu adını muhafaza eden (alara çayı) vardır ki Manavgat kazasile Alanya kazalarını ayıran bu çaydır. Çayın sol sahilinde ve Manavgat - Alanya şosesinden bir saat kadar güneyinde pek kıymetli iki tarihî âbideyi görüyoruz. Garbındaki bu iki eser pek değerli olduğu halde tarihlerimizde bunlar hakkında hiç bir şey yazılmadığı gibi isimlerine bile tnsadüf edilmemektedir .

Bu eserlerden biri (alara kalesi) ve diğeri (alara kervansarayı) dır .

Alara kalesi, çayın kenarında pek yüksek , münferid ve ucu sivri bir taş dağ etrafında yapılmıştır. Bu helezonî şekilde olarak Vilâyetimizde başka kale yoktur . Tepeye çıkmak için dağa oyulmuş muntazam merdivenler varsa da taşla dolmuş ve kısmen bozulmuştur. Dağın sivri olan tepesinde harap bir halde iki ufak kubbeli bir selçuk hamamı vardır ki burada selçuk boyaları görülüyor .

Burada selçuk çini parçalarına da tesadüf etmişim .

Alara kalesi az harabî görmüş kalelerdendir . Cümle kapısının sağ duvarında iki parça selçuk kitabesi görülüyorsa da noksandır . Alara köyünün cami duvarında dahi 70 santim kutrunda bir yuvarlak taşta " Allahü rabbi essultani ,, kitabesi de buradan götürüldüğü anlaşılıyor . Bu kalenin selçuklar tarafından fethi hakkında

farisce olan ibni bibi " zikri fethi kalei alara berdesti bendegâni sultan ,, faslı altında malûmat vermektedir. [cild 4 : tabı Seide F. J. brill 1902, sahife 104] .

Kale Aalâiddin keykubad ibni keyhusrev tarafından 617 hicrî yılında yani 1220 de fetedilmiştir ki 717 yıl önce demektir. Kalenin tarzı inşası diğer hiç bir kaleye benzemediğinden görülmeğe lâyük bir kaledir .

İkincisi alara kervansarayıdır . Mezkûr kalenin yanında ve çayın kenarında bulunan bu kıymetli âbide, susuz hanı gibi şah eser sayılacak derecede bir handır. Bu nadide eser hiç bir tarihçi tarafından görülmemiş olmalıdır ki hakkında hiç bir şey yazılmamıştır. Han, Alâiddin keykubat ibni keyhusrev yani kale fatihi tarafından 629 da yaptırılmış olduğu üstündeki muntazam kitabeden anlaşılıyor. Han kalenin fethinden 12 yıl sonra yapılmıştır . Alâiddin bu hanı yaptırmak için hiç bir fedakârlıktan çekinmediği görülüyor . Han 706 senedenberi eski metanetini muhafaza etmektedir ve az bir para ile eski halini alabilecek derecededir. İçinden sahası 45,60 X 34,20 metre tertibinde olup üstü düz ve örtülüdür .

Tarzı inşası , Vilâyetimizde ve görebildiğim diğer sekiz selçuk hanlardan hiç birisine benzemez . Bu hususta kendisinin ayrıca bir hususiyeti vardır. Kapısında diğer hanlarda olduğu gibi tezyinat yoktur . Duvarları ve pek güzel olan kemerleri kâmilten yontma beyaz taştan ve çok sağlam olarak yapılmıştır .

ANTALYA COĞRAFYASI

TÜRK AKDENİZİN ANTALYA KIYILARI

— I —

(Kalkan) dan (Finike) ye kadar

Antalya ili kıyılarının batısında son şehir olan (Kalkan) ın bir adı da (Kalamaki) dir. Bu şehir , eskiden (Feniküs) denilen, bir körfezin ucundadır. Bu körfezin ağzı 3 mil genişliktedir. (*) Poyraz cihetine doğru olan uzunluğu da buna yakındır . Körfez fazla derindir ve cenup kısmı açıktır.

Kalkan körfezinin doğusundaki methal burundan başlıyan yüksek ve sarp kıyının (Port Vari) ye kadar olan uzunluğu 11 mildir. Bu methal burnu civarında (Fornaki) adaları denilen üç küçük ada vardır. Bunların tam kible cihetinde iki ufacık ada daha vardır ki, bunlara (Prason) adası denilir .

Kalkan körfezinden itibaren keşişlemeye doğru sahilin 9 millik kısmı yüksek ve sarptır. Karşısında bir çok küçük adalar vardır. Bunlardan en büyüğünün adı (Sen Corciyo) dur. Bu adanın iki mil şimali şarkisinde (Marati) adası vardır.

Kalkan körfezinin 8 buçuk mil şarkında, batı - lodos istikamatinde uzanan (Vati) limanı vardır. Vati, rumcada " uzun ,, manasındadır. Filhakkı bu limanda hiç bir iskele yoksa da lodos fırtınalarında gemiler için iyi bir sığınak vazifesini görür . Bu limanı teşkil eden Vati yarımadasının batı tarafında, yerlilerin (Ada burnu) dedikleri Vati burnu vardır. Bu burnun 2 mil kadar doğusunda (Longos)

adında küçük bir liman daha vardır.

Bu limandan sonra (Meis) adası gelir. Ecnebi haritalardan bir kısmında bu adanın ismi (Kastelorizo) olarak gösterilmektedir . Eskiden bu adaya (Sisen) veya (Meğiyet) denilirdi . Bu kelimenin aslı arapçadır ve " kızıl hisar ,, manasındadır. Vati yarımadası ile Meis adasının doğusundaki denize gemiciler (Kastelorizo körfezi) adını verirler .

Longos limanının doğusunda ve kıyıda biraz geride eski (Andifilo) veya (Antifellüs) şehrinin harebeleri bulunmaktadır.

Bu eski şehrin bulunduğu sahada ve tam kıyıda bugün (Kaş) şehri bulunmaktadır. Tanınmış büyük türk gemicisi (Piri Reis) in eserinde bu şehrin adı (Andeklo) olarak yazılıdır. Fırtınalı havalarda gemilerin barınmasına müsait olmıyan bu limanın müsait iskelesi de yoktur. Küçük deniz nakil vasıtaları, kıyıda ki kayalara ve tahta bir iskeleye yanaşarak yük ve yolcu getirip götürürler .

Kaş ile Vati limanı arasına karadan bir çeyrek süren bir yol vardır; halbuki denizden, bu iki liman arasındaki mesafe 6 mildir. Kaş limanını tutmıyan rüzgârlar şunlardır: Yıldız, Poyraz, Karayel .

* Bir deniz mili 1852 metredir .

Kastelorizo körfezinin poyraz köşesinde bulunan ve yerlilerin (Bayender iskelesi) dedikleri (Port Sevedo) limanı, Longos limanından daha muhafazalıdır. Limanın başında dil gibi bir kara parçası denize uzanmıştır; bu parça adeta bir iskele vazifesini görür. Bu limandan sonra kıyı, bir yarımada etrafında, muhtelif istikametlerde kıvrılmaya başlar; ve batıya doğru bir burun vücuda getirir. Yerliler buna (Ulu burun) derler. Bu burundan sonra (Panli iskelesi) ve daha sonra (Tuğ burnu) görünür. Bu burun Akdeniz'deki büyük garp akıntısının ikiye ayrıldığı yerdir.

Bu akıntının kollarından biri Meis'in cenubuna doğru gider; diğer kol ise Kastelorizo körfezini dolaşarak Vati kanalından çıkar. Süratı saatte yarım mille bir buçuk mil arasındadır.

Tuğ burnunun 2 milden biraz fazla lodos cihetinde bulunan (Hipsili) veya (İstroncil) adasının yüksekliği 200 metredir. Uzunluğu iki kilometreye yakındır. Bu adanın cenup burnu üzerinde 11 metre yükseklikte bir deniz feneri vardır. Bu fener, her beş saniyede bir ışık saçar. Fenerin deniz sathından olan yüksekliği 200 metre kadardır. Işığını, 20 mil açıktan geçen gemiler görebilirler.

Tuğ burnunun doğusunda Üzüm iskelesi ve bundan sonra da Hisar limanı bulunmaktadır. Bu koyun kıyılarında eski zamanlardan kalma mezarlar vardır. Hisar limanının şimalinde denize biraz çıkıntılı burun üzerinde Sisli tepe görünür. Limanın doğu methalinde (Alimertaryo)

adası bulunur. piri Reis bu adaya (Akıntı adası) adını vermiştir. Filhakika bu ada ile kara arasında bulunan (Kar boğazı) nda keşişlemeye doğru kuvvetli bir anafor vardır; ve burada rüzgârların kararsızlığı görülmektedir.

Tuğ burnunun yine doğusunda (Kakava) adası vardır. Adanın uzunluğu yedi buçuk kilometreye ve genişliği iki kilometreye yakındır. Bu adanın cenubunda beş ufak ada ile şimalinde ufak bir ada vardır. Kakava adasının şimal kıyısı üzerinde (Ksera) adında ufak bir koy vardır. Bu koy civarında eski harabeler ve sarnıçlar bulunmaktadır. Kakava adasının yüksekliği 200 metredir.

Kakava'nın şimal istikametinde (Tiristomos) limanı bulunmaktadır. Bu limanın methalinde bir çok küçük adalar ve kayalar vardır. Gemiciler arasında buna (Kekova limanı) diyenler de vardır. Limanın uzunluğu 3 kilometre kadardır. Bundan başka Kakava adasının doğu ucunda takriben bir mil açıktaki (Sent Elyas) adası vardır ve bu adanın karşısındaki burundan sonra (Yalı limanı) gelir.

Yalı limanı; bodur çalılarla örtülmüş, uçurumlu sarp dağlarla çevrilidir. Bu limanın batı nihayetinde eski harabeler ve su sarnıçları vardır. Bu liman önünde (Yeşil ada) bulunur. Bu adadan sonra sahil şimale doğru kıvrılır. Burada yerlilerin (Pozağlık) iskelesi dedikleri (Roidyo) adındaki küçük koy ve sonra (Çağıl iskelesi) denilen büyükçe koy gelir ve daha sonra da (Andıraki) limanı ve Andıraki burnu gelir.

Andıraki burnunun içi. Andıraki çayının döküldüğü yerdir. Bu çayın suyu yazın çok acıdır. Bu burundan sonra kıyı, batıya doğru döner ve (Pirgo)-yerliler arasında "Kum burnu", -burnuna varılır. Bu burnun üzerinde bir kale harabesi vardır. Buradan itibaren sahil dik ve çakıllıdır. Nihayetinde suyu acı büyücek bir göl vardır. Bu göl kısa bir kanalla denize dökülür. Bu göle, eskiden (Limoros) denilen ve evvelce bir nehir olduğu sanılan bir su akar. Bu kıyının gerisindeki bir tepenin üzerinde eski (Mira) şehrinin harabeleri ve tiyatrosu görülür.

Kum burnunun doğusundaki koyda "Taş yeri, Sofat", gibi iki iskele vardır ve bu koya (Flen) adında bir çay dökülür.

Bundan sonra yüksek ve yumru bir kara çıkıntısı halinde (Finike burnu) görünür.

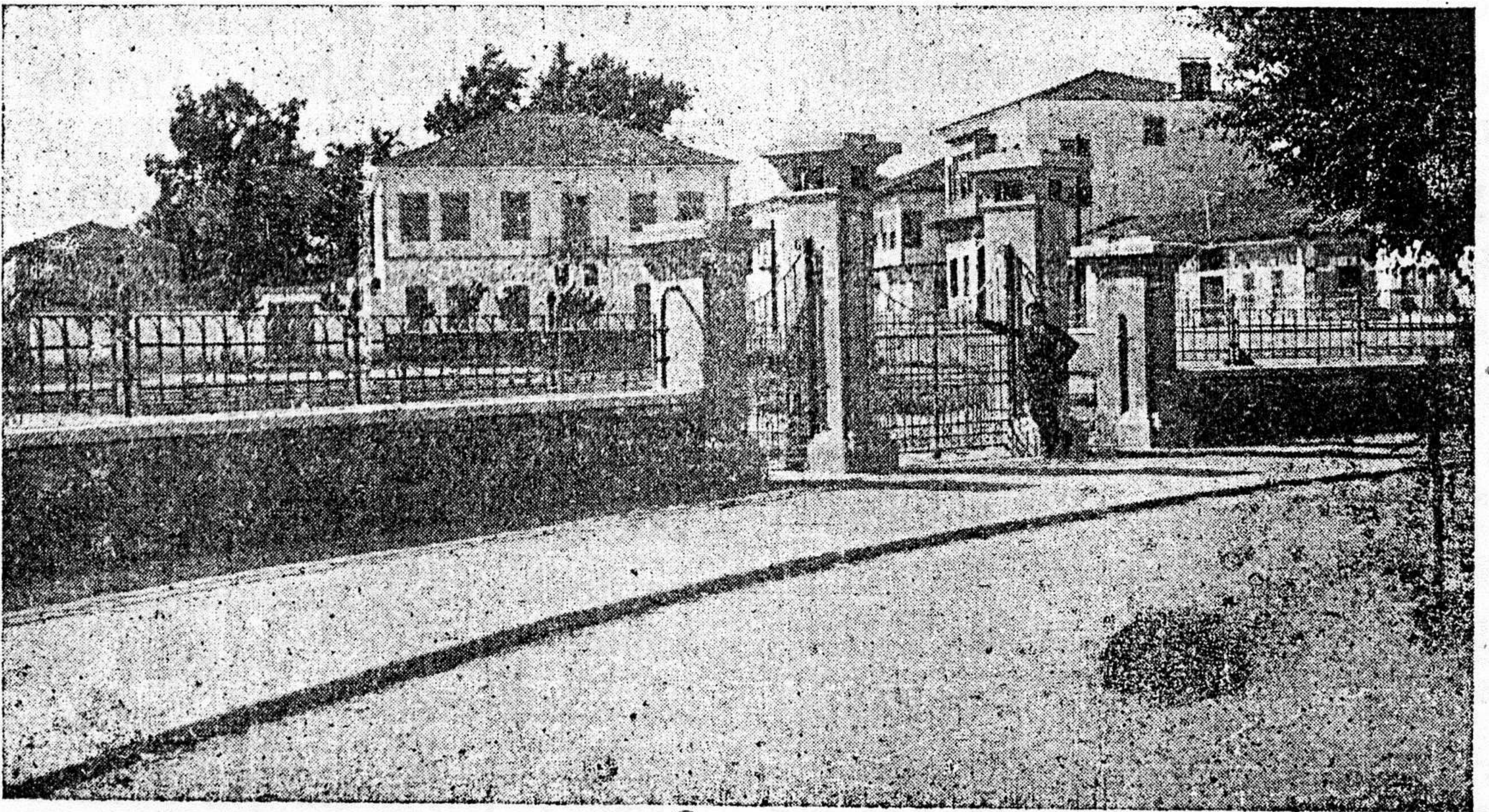
— Gelecek sayıda :

(Finike) burnundan (Antalya) limanına .

(Finike) burnundan (Antalya) limanına .

Not.- Harita Umum Müdürlüğü Deniz Şubesi Müdürü Ahmet Rasim'in Mermeris fenerinden Payas'a kadar adlı eserinden hulâsa edilmiştir .

Ke. Ka.

Antalya'da ATATÜRK köşkü ve çocuk bahçesi

ANTALYA ŞİİRLERİ

BEYDAĞI DĖSTANI

H. M. SELEKLER

Beydağı'nı Antalya İlinin bir sembolü olarak alan Üsdat Rasih Kaplan bu mevzuda bir piyes yazılmasını istemiş ; ana çizgilerini çizmiştir. Bu piyesin prologu olacak olan destandan bazı kısımları veriyoruz .

1

Oğuzun soyundan bir boy bu dağda
Bir yaz akşamında kurdu otağı .
Önünde lâcivert engin bir deniz,
Yanı delikanlı erler yatağı .

Bu dağ gökten ateş ineliberi
Bilir yertanrısı olan Türkleri,
Onu sanırsın ki akşam üzeri
Başı göklerde suda ayağı .

Üstünden haykırdım mavi güneye
Bu toprak, su benim, gök benim diye?
Andıçtim ben sana gönül vermeğe.
Güneşi ardına atan Beydağı . .

Başını kaldırıp bakınca özge
Yüce heybetinden çekinip ürke
Yeşil yurdlu; bozkır yaylalı Türk'e
Kurulaliberi Vatan Beydağı

Avucunda dört mevsim yeşil Antalya
Dal yeşil gözlerle masmavi suya,
Sağında yükselen Anadolu'ya
Ölmez anıt gibi yaslan Beydağı .

Güneşi çekerek günü tamamla,
Renk renk perde perde ve damla damla
Akdeniz üstünde solan akşamları
Bir yatağan gibi paslan Beybağı..

2

Gün olur üstünde beyaz kar olur,
Denizde köpüren dalgalar olur .
Fakat Antalya'da ilkbahar olur
Cennetteyim sanır insan Beydağı .

Gün olur bulutla örtülür göksün,
O kadar yükseksin, öyle büyüksün,
Benim kanımdansın bendensin Türksün
Taş ve toprak bile olsan Beydağı .

.....
.....

3

Eteklerindedir bizim akdeniz
İspanya, Venedik, Korsan Ceneviz
Hepsi önümüzce çöküyordu diz .
Yelken açtığımız zaman Beydağı .

.....

4

Antalya suları bir sabah vakti ,
Durgundu, lacivert, sessiz, parlaktı
Barbaros bir kere sulara baktı
Ve çıktı sefere buradan Beydağı.

O burdan sefere çıktıktan sonra
Yıllarca hükmettik engin sulara
Hâlâ dalgalarla atarak nara
Türkü anmaktadır Umman Beydağı.

ANTALYA ŞİİRLERİ

ANTALYA'DA TOROSLAR

FARUK EDİZ

Eğilmez , dik başınız göklerle yanyanadır
İniş nedir bilmeyen çiçekli yolunuzda . . .
Uzanmış bir yavrudur bulutlar kolunuzda :
Kucağınız onları büyüten bir anadır . . .

Bir ucunuz denize , biri güneşe gider ,
Olur Anadolunun beline altın kemer . . .

Bu kemerde iri bir pırlantadır Antalya :
Geceleeri onurla ışıldar gök , su , kaya . . .

* * *

İlkbahar bekçinizdir, konuğunuz yazla kış ...
Kendine gönülleri bağlar tatlı sesiniz ;
İnce bir bükülüşe kıvrılır gülersiniz :
Yaraşmaz bence sizden başkasına nazlanmış !

Dalgalar bir sevgili çıkıyor size kadar ;
Siz sulara sevgiyi fısıldayan bir rüzgâr :

Siz ona yükselmenin yolunu gösterdiniz ;
Coşkunuğu da size verdi güzel Akdeniz !

YERLİ ETÜDLER

Ölmez Ana

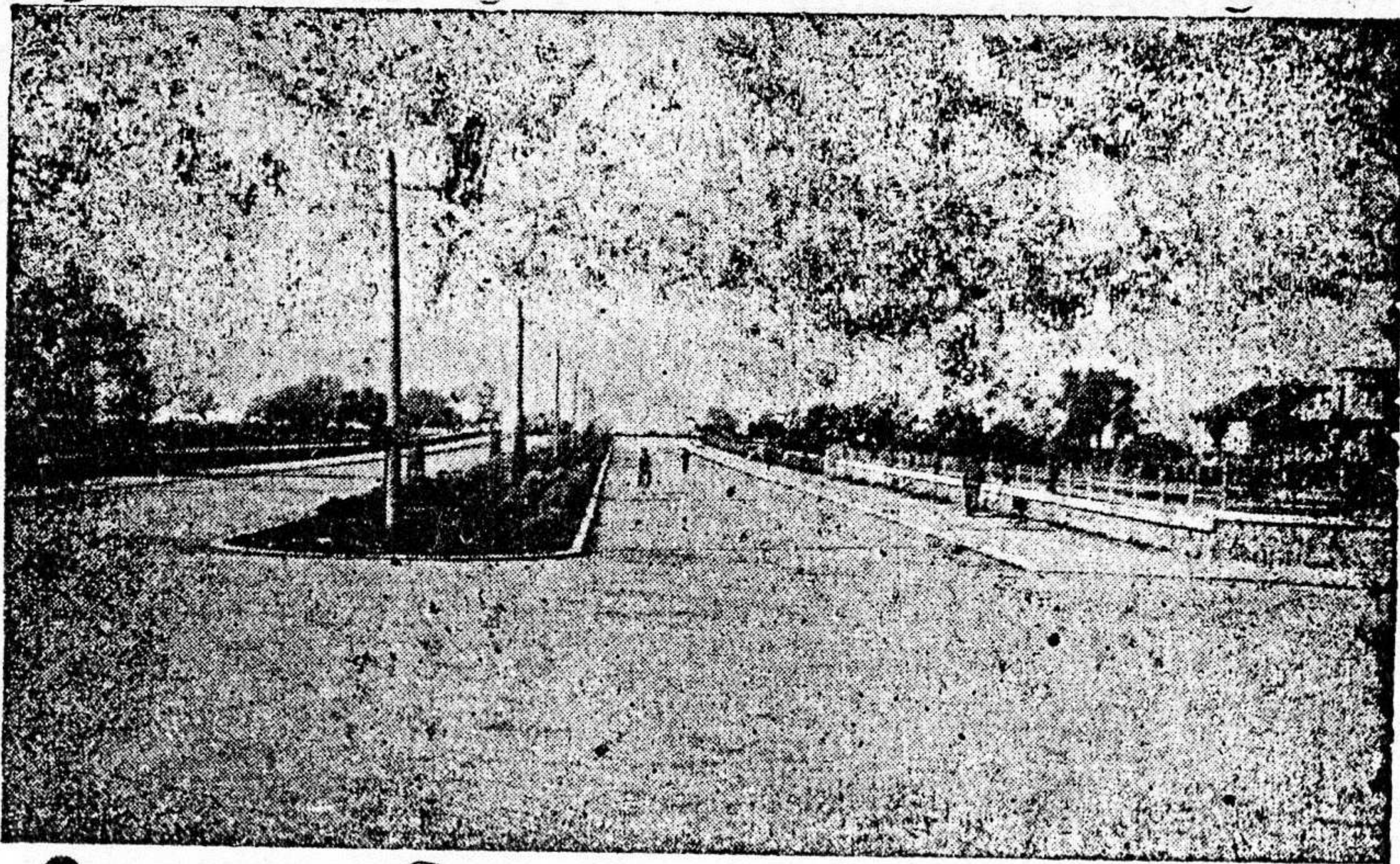
AVUKAT HAYDAR

Gezici bir hayat geçiren yürüklerimiz ; sürülerini beslemek için yazın fazla ot bulunan yaylalara , kışın da daha çok ot bulunan sahillere giderler. Meskûn köyler halkından bir kısmı ise otlak vaziyeti itibarile daha ziyade hayvan besleyemediklerinden koyun , dişi keçi ve ineklerinden bir kısmını yürüklere verirler. Bu verdikleri mallar; “ ölmez ana ,, olarak yürüklerin elinde kalır. Aralarındaki şifahî mukaveleye göre meskûn köylü yürükten yılda beher inek için on ve beher koyun için dört kilo yağ alır . Bu hayvanların yavruları ise aralarında müşterek olur. Fakat ilk verilen mal hiç bir vakit ölmez, yani hükmen ölmez farzedilir. Filhakika bu hayvan telef veya zayi olsa dahi yine yürük; her sene aralarında mukarrer yağı tediye ile mükellef olduğu gibi köy-

lünün istemesi takdirinde esas ana malı ve yavrulardan hissesini vermeğe mecburdur .

Bunu 926 yılında Manavgatta ihtiyar bir yürükten dinlemiştim. Daha sonra yaptığım tedkiklerde Alanya ve Akseki mahkemelerinde kanunu medenînin neşrinden önce buna dair bazı davalara bakıldığını öğrendim. Yörükle köylü arasındaki bu “ Ölmez ana ,, mukavelesi; medenî kanunumuzla kabul ettiğimiz “ intifa hakkı ,, nı andırmaktadır. Anlaşılyorki : eski ahkâmda tatbik edilmemekte olan “ intifa hakkı ,, Türk cemiyetleri arasında mukaveleye müstenid olarak kabul edilmişti .

Köylülerimizin ve yürüklerimizin içine girerek yapılacak etüdlere; buhavalı Türklerinin gayrimektub hukukî ve içtimaî esasları üzerinde bir çok vesaik verir .

A T A T Ü R K b u l v a r ı

Antalya Narenciye İstasyonu

NE İÇİN AÇIMIŞTIR?

Yazan : Dr. A. SAMİ YEN

İstasyonun başlıca vazifesi narenciye ziraatını ilgilleyen meselelerin tecrübe ile halli ve dolayısıyla narenciye bahçesi sahiplerine yardım etmektir.

Narenciye bahçesi sahipleri - bilhassa şu anlardaki amele ücretleri günden güne çoğalmakta ve dünya rekabeti her sene bir parça daha artmaktadır - böyle bir yardıma muhtaçdırlar ve onların yegâne maksatları kazanç olduğuna göre isteseler bile zamanlarını tecrübe ile geçiremezler, geçirmeleri dahi doğru olmaz. Esasen bu güç tecrübeler uzun zaman bu işle uğraşmış ve her şeyden evvel kuvvetli bir ziraat kültürüne sahip mütehassıs ellere muhtaçtır. Bir zamanlar ki amele ücretleri az, arazi çok ucuz ve kâr pek fazla idi, belki bu işlerin hususî bahçelerde görülmesinde de bir mahzur olamazdı ve ancak bu şartlar içinde idi ki muhtelif mıntakalarda narenciye bahçeleri çoğalmış, yeni cinsler elde edilmiş ve yahut dış memleketlerden getirilmiş ve geceli gündüzlü müşahedelerle narenciyeler geçmiş zamanlar için ideal sayılabilecek bir nefasete kavuşmuşlardı. Lâkin bu gün ticaretin bu umulmadık inkişafı ile narenciyelerin nebatî ve hayvanî parazitleri kolayca her tarafa yayılmış ve narenciye bahçesi sahibi bunlarla daimî bir mücadele içinde kalmak zaruretini hissetmiştir ki bu mücadelede ekseriya galip gelen

taraf parazitler olmuştur. Bütün bu değişen şartlara müstehlikin müşkil pesentliğini de katmak icap eder ki ne kadar güzel bir meyve yerse (daha iyisi yok mu?) sualiyle meyveciyi yeni ve daha güzel varyeteler aramağa teşvik ve mecbur eder ve meyveci bu yenilik aramada, daha güzelini bulmak hevesinde bazan melezlemeye bile müracaat etmek zaruretinde kalır.

Bu kadar çok ve rütenevvi iş önünde yalnız kazancını gözetmek mecburiyetinde olan narenciyeci evvelâ geçmek hakkını narenciye ziraatı tecrübecisine bırakmalıdır, içinde yüzdüğü empirizmi kökünden söküp atmalı, araştırma ve denemeleri de mütehassısına terk etmelidir. Yani hahçe sahibine kâr, mütefennine de araştırma ve tecrübe!

Bizimki gibi tatbikî bir fennin terakkisi tecrübelerle kabildir. Bunların en basitini dahi yapabilmek ise muhiti iyi tanımak ve bilmekle kabildir. Çünkü ağaç başlıca muhitin mahsulüdür. Bundan başka diğer tecrübelerinin ele alınan şu veya bu işte ne yapmış olduklarını tam ve mükemmel bilmek de bu muvaffakiyet şartlarının en esaslısıdır. Dünya milletlerinin birisinin yalnız bir tecrübe için 10 bin adet ağaç kullandığını kayıt edersem diğer memleketlerde ziraat tecrübeleri için ne büyük fedakârlıklar yapıldığı hakkında bir fikir vermiş olurum.

Antalya narenciye istasyonunun ye-
gâne gayesi bahçe sahibinin yapma-
dığı veya yapmağa vakti olmadığını
yapmak, ona yol göstermek ve neti-
ce itibariyle noksanlarını azaltmaktır.

Ziraat tecrübe istasyonlarının ha-
kikî kıymetlerini anlamış ve onlardan
çok istifade etmiş milletler meyanın-
da birleşik Amerika hükûmetleri ile
İngiliz müstemlekeleri en başta gelir
ki her mahallin tipik ziraati için munta-
kasında bir tecrübe istasyonu kurma-
ğa daha geçen asırda başlanmış bu-
lunmaktadır, bizimki de model olarak
bunları kabul etmiş oluyor . İstasyo-
numuzun vazifeleri hakkındaki bu sin-
tetik mütalâadan sonra ulaşılması
icab eden noktaları ve her biri için
araştıracağı en güzel değil, en faide-
deli meselelerin neden ibaret bulun-
duğunu söylemek sırası gelmiş oluyor.
Burada az, şurada bol, fakat nadir
olarak ıslah edilmiş, ender olarak
ticarî evsafı haiz olan narenciye nevi
ve varyetelerimiz güç ve mukayeseli
araştırmalara muhtaçtırlar .

Çünkü muğlak bir takım teknik
sebebler ve müstehlikin aradığı çeş-
ni noktai nazarından ticarî evsafın
kıymetlendirilmesi işi ekseriya pek
mütehavvildir. Bu meyanda yeni var-
yeteler teşkili ve hatta henüz zulmet
perdesi; üstünden kalkmamış melez-
leme işini de zikretmek icab eder.

Narenciyelere her sene yapılması
icabeden ziraî ameliyat meselesi de
bundan daha az zor değildir: Buda-
madan gübrelemeye , toprak işlerin-
den sulamaya kadar öyle karışık ve
büyük bir bütün ki üzerinde senelik
nebatlar için ne kadar çok uğraşmış

ise ağaçlar için o nisbette az meşgul
olan bulunmuş ve bilhassa memleke-
timiz narenciyeleri için bu mevzulara
temas eden bile olmamıştır .

Ziraî entomoloji ve patoloji , bil-
hassa şu son senelerde her ne kadar
anatomi ve morfoloji de büyük te-
rakkiyata ulaşmış ise de bunların da
biyoloji kısmı ile pek az iştilal olun-
muştur . İstasyon düşman ile hısımlı
yan yana gündelik müşahedelerle
mütemadiyen takip edecektir .

İklim tesiri altındayız, iklimi değiş-
tirmek elimizde olmayan bir şey ,
fakat ağacı iklime uydurmağa mu-
vaffak oluncaya kadar çalışılacaktır.

Kimyanın sanat ve ziraata ne kadar
büyük faideleri dokunduğunu her
kes bilir, fakat narenciye ağacı üze-
rinde ve Narenciye sanatlarında o da
az işlemiştir. Halbu ki narenciye zira-
atımızın hakkile terakkisini bekli-
yorsak iskarta malların da kıymet-
lendirilmesi çaresine bakmak zarure-
tindeyiz .

İstasyon bu günkü halinde mücer-
ret bir teşekkül olarak kalmaz ve
kalmayacaktır. Teşkili çok arzu edi-
len narenciyeciler kooperatifi ile,
Tükofisin ihracat malları üzerindeki
kontrol şubesi ve daha bunlara
benzer teşekküllerle el ele verecek
onları tecrübelerinden istifade ettire-
cek ve buna mukabil onlardan da
deneme mevzuları isteyecektir .

İstasyonun en mütevazi çiftçiye yar-
dımı dokunabilmesi için o çiftçinin
hayatını yaşaması, kendisini o çiftçi-
nin bulunduğu şeraite uydurması icab
eder . Bunun içindir ki istasyonun
geniş arazisi; makbul ve mevziî bir

maraz seçilerek değil bilâkis diğer bahçelerin bulunduğu ve halk bahçelerinin tabii olduğu toprak ve iklim şartlarına uygun bir yerde kurulmuştur .

Antalya Narenciyecileri! bütün bunlara mukabil istasyon sizden yalnız samiyet bekler, siz senelerdenberi ağaç uğraşmakta olduğumuzdan, ağaç üzerinde denemenin ne kadar uzun ve güç olduğunu, neticeyi alma-

nın ve onu anlatmanın ne kadar zor olduğunu teslim edersiniz: biz sizlerin teveccühünü kazanmayı kendimize şiar edinmiş bulunuyoruz . Çünkü biliyoruz ki teveccüh istenmez, karış karış zabtedilir . Ecnebler tarafından şimdiden Şarkî Akdeniz narenciyeciliğinin istasyonu ismini almış olan bu müessese sizin de entellektüel yardımlarıyla hakikî değerini bulmuş olacaktır .

Halkevi Haberleri

— Antalya ve havalisinin tarihine, Coğrafyasına, Kültürüne ve Folkloruna ait ellerine geçen vesikaları Dergimize yollamalarını yurtdaşlarımızdan rica ederiz .

ÜLKÜ DERGİSİ : Bu Dergi; seçilmiş âlimlerin ve san'atkârların pek değerli ve faydalı yazıları ile Halkevlerimizin hakikî bir Kültür dili olmuştur . Şimdiye kadar çıkan 47 nushasındaki neşriyat ile Kültür âlemimize en kıymetli eserleri hediye etti.

— **HALKEVLERİMİZİN** altıncı yıl dönümü ve yeni açılacak Halkevlerinin açılış ve kuruluşlarının kutlulanması münasebetile bu yıl da 19 Şubat 1937 tarihini takip eden 21 Şubat 1937 Pazar günü bütün Halkevlerimizde geniş ölçüde tören yapılacaktır. O gün; şimdiye kadar açılmış olan 136 Halkevimize 25 Halkevi daha ilâve edilmiş olacaktır. Bu kutlulama için Antalya Halkevinde geniş bir program hazırlanmıştır . 21 Şubatı takip eden gecede gösteri kolü tarafından bir temsil verilecektir .

Yazı ve idare işleri için

Genel Direktörlüğe muracaat olunur .

Neşredilmeyen yazılar geri verilmez.

YILLIK ABONEŚİ 90 KURUŐTUR

Sahibi : Antalya Halkevi

Umumî neşriyatı idare eden : M. BAHŞI

Antalya Basımevinde basılmıştır .